וכי דנין אפשר משאי אפשר. בהוריות (דף ו:) משני כולהו בחדא גמרא גמירי כלומר כל החמש חטאות נשנו בחדא שיטה וכיון דאיכא בהו דלא אפשר להיות בציבור כולהו נמי הכי נשנו דאינן בציבור והכא הכי גרסי' אמר רשב"ל ארבעה נתנו להן והעמידו על חמש פירוש בסיני נתנו להם ד' מתות וחדא רועה ושכחו בימי אבל משה הי מייייהו וגזרו על כולן שימותו ואי ס"ד בציבור הנך מי איתנהו בציבור אלא ע"כ ילמוד סתום מן המפורש ולא מיבעיא אם נגמרה להן בכולן שימותו פשיטא דבחד גמרא הוו גמירי וכיון דאיכא בהו דליכא בצבור כולהו נמי ליתנהו בציבור אלא אפילו השתא נמי דגמרו דאיכא בהו דהויא רועה אמרי' דכולהו ליתנהו בצבור ולא מיבעיא אם אותה שרועה היא מאותן דליתנהו בצבור וא"כ כל הד' שנגמרו למות נגמרו בחד גמרא וכולהו ליתנהו בצבור דלכל הפחות ג' מהם נגמרו שלא בצבור כמו כן נמי הב' האחרים נגמרו שלא בצבור אלא אפי' אח"ל דכפרו בעליה או עברו שנתה דחד מינייהו הוה אותה שנגמרה להיות רועה מיהו אידך נגמרה למות עם שלשה דליתנהו בצבור הרביעית נמי ליתא בצבור ומעתה אותה שנגמרה להיות רועה ושכחוה וגזרו עליה מיתה אע"ג דאפשר להיות בצבור מיהו יליפינן אפשר וכיון דנגמרו הארבעה למות ביחיד ולא בצבור משום דבחדא גמרא גמירי אידך נמי שנגמרה להיות רועה וגזרו עליה מיתה כו' מפני שהושכחה ביחיד דוקא גזור עליה מיתה ולא בצבור כו' דיליפינן אפשר כו' משאי אפשר: **רבי** נתן אמר אחת ניתנה והעמידוה על חמש. פירוש בסיני נתנה להם אחת מתה וארבעה רועות ונשתכחה בימי אבל משה הי מיינהו מתות והי מיינהו רועות לפיכך גזרו על כולן שימותו וסמיך אהא דמסיק מה מפורש ביחיד כו' אלא פריך על דבריו מקמי דאסיקנא והדר אסיקנא למילתיה דרבי נתן ופריך וליחזי בהי סדרא גמירי אי בצבור אי ביחיד פירוש למה גזרו על כולן למות הרי איכא בהו ג' דביחיד איתנהו ולא בצבור וב' דאיתנהו בצבור וליחזי אם אותה שנגמרה למות היא מן השלשה לגזור מיתה על הב' והשלשים והשנים ירעו ואם היא מן השנים לא היה להם לגזור מיתה רק על הב' והשלשים ירעו ומשני שתי שכחות שכחו הי נגמרה למיתה וגם שכחו אם היא מן השנים או מן השלשים לפיכך גזרו מיתה על כולהו והשתא אסיק למילתיה וקשיא להו אי ס"ד כו' אלא ש"מ ילמד סתום מן המפורש מה מפורש כו' (פירוש חד שנגמר להיות רועות וגמרו בחד גמרא וילמד סתום מן המפורש) הב' פירוש הד' שנגמרו להיות רועות נגמרו בחד גמרא וילמד סתום מן המפורש הכל כדפירשנו גבי מילתא דרבי שמעון בן לקיש:

לה הכי דכל שכן אי כולן ניתנו למיתה מיתרלא מילתיה דרבי שמעון שפיר טפי. רבי נתן אומר כו' לתרוצי נמי יש אהא אחת ניתנה להן למיתה וארבע לרעייה ושכחו איזו אמתה והעמידום כולן למיתה וכיון דד' דרעייה בחדא גמרא ובחדא זימנא גמור ודאי בחדא דוכתא איגמור [2] אי כולהו ביחיד אי כולהו בין ביחיד בין בצבור הלכך על כרחיך בחדא דוכתא לא משכחת לה אלא [3] ביחיד דגמרינן לה מדרעייה ולאו משאי אפשר הוא דהא בהנהו ארבעה דרעייה על כרחיך איכא חדא דמצי לאיתרמויי בציבור ואפי' הכי ביחיד הוא דגמרוה דהא בחדא מילתא איתמר הלכך ה' דמתה [4] גמרינן מינה מה זו אפשר להיות ביחיד ובצבור [5] אלא ביחיד אף זו אפי' היא מאותן שאפשר להיות בצבור לא נאמרה מיתתה אלא ביחיד הלכך אפשר [6] משאי אפשר גמרינן ומוקמינן מיתה ביחיד ולא בצבור. והיכי דמי אפשר משאי אפשר דלא גמרינן כגון אי הוו גמירי תלתא בחדא גמרא לרעייה ותרתי בחדא גמרא למיתה ובעו למילף הני מהני מה תלתא דרעייה לא נאמרו אלא ביחיד דבצבור לא משתכחי שלשה אף תרי דמיתה לא נאמרו אלא ביחיד התם איכא למיפרך וכי דנין אפשר משאי אפשר דלמא הנך שלשה דלא מתרמו בצבור אוקי לרעייה והנך תרי דמיתרמו הכא והכא אוקי למיתה כל היכא דמיתרמו וכי נמי אתו לקמן מהנך שלשה דליתנהו אלא ביחיד איכא לספוקי דלמא מיתה ביחיד נאמרה ובתרי מהנך שלשה והרעייה בשלשה האחרות שהרי כולן מצויות ביחיד. וליחזי בהי סידרא גמירי אמאי העמידוס על חמשה בשביל אחת ליחזי אותה אחת מאיזה סדר היתה אם מסדר [8] הנמצאות ביחיד ובצבור הממתה מהנהו תרתי חטאות שכיפרו בעליה ושעברה שנתה מתה מספיקא אבל ולד חטאת ותמורה ושמתו בעליה ליכא לספוקא דהא פשיטא לן דאותה של מיתה מאותן הרשויות להמצא בצבור היתה אם מהשלשה היתה שאינן נמצאות בצבור אותן שלשה יעמידו כולן למיתה אבל שכיפרו ושעברה שנתה אמאי העמידו הא פשיטא להו שהמתה לא היתה יכולה להמצא בצבור: **ג' שחיות שכחו.** מאיזה סדר היתה ואיזו היא לפיכך העמידו כולן למיתה. וקשה להו [1] השתא הדר לתירוצא קמא ומסייע רבי נתן למילתיה לתרוצי מילתיה דר"ש ועד השתא מפסקה הש"ס דפרכה למילתיה אמאי דאמר העמידוס על ה': **מתני' ומקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין.** רבי יהודה הוא דדרש בהמה בבהמה [ויקרא מז] בפרק קמא (לעיל דף י:): **על בעלת מום קבוע.** שאם המיר בעלת מום בתמימה של הקדש חלה עליה קדושה חמורה כ"כ שאם יפדה לא תצא לחולין: ליגזז

אפשר מאי אפשר דהך אידך נמי עם הג' אפשר היא אלא דלא נהגה בצבור משום דחדא גמרא: **ר' נתן אומר כו'.** ר' נתן נמי טעמא דר"ש מפרש דאמר ביחיד דברים אמורים וה"ק אחת ניתנה להם למיתה וד' לרעייה ושכחו איזה למיתה והעמידו כל החמשה למיתה, וכיון דד' לרעייה בחד גמרא וע"כ תרי מינייהו ביחיד אבל לא בצבור הלכך חמישית שניתנה למיתה אע"ג דאיכא לספוקי חדא מתרתי דשייכי בצבור

מ"מ לא מוקמינן לה אלא בצבור כדפירש משום גמרא ולא הוי אפשר משאי אפשר כיון דבד' דרעייה על כרחך איכא חדא מתרי דשייכי בצבור ואפ"ה לא הוי (אלא) בצבור משום טעמא דחד גמרא (אך) [אף] אידך דמתה נמי ניגמר [דלא] איכא (דבצבור) [בצבור]. פי' מתוס' אחרות: **רש"י ד"ה שתי שכחות שכחו וכו' מכדי בחדא דוכתא הוא.** ס"א כלומר בחדא גזירה גזרינהו לה ובצבור לא משכחת להו הלכך. (ובכת"י אחר מכדי חד דוכתא הואי מדאגמריה לארבעה בחדא גמר'). נ"א מכדי חד דוכתא הואי כלומר בחדא גזרה גזרינהו לד' ובציבור לא משכחת הלכך מתה: **רש"י ד"ה בשתי שכחיות שכחו וכו' ומסיים ר"נ למילתיה ומסיים.** גליון ק"ק דר' נתן הוא תנא והיה לו להקדים דבריו לרשב"ל, ונראה דרשב"ל לפרש ר"ש וקאמר דר' נתן פליג בהא ואמר דאחת ניתנה להם ולא לפרש אתא: **תוס' ד"ה ר"נ אמר וכו' ומסיק אהא דמסיק.** גליון ק"ק מאי משני מפירכא וכי דנין אפשר משאי אפשר. א): **שם ילמוד סתום מן המפורש מה מפורש כו'.** פירוש הד' שנגמרו כו' והשאר נמחק:

כה א מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה טו:
כו ב מיי' פ"ג מהלכות מעה"ק הלכה ו ופ"י הלכה ב:
כז ג מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ו והלכה יב:
כח ד מיי' פט"ו מהל' מעה"ק הלכה ו ב:
כט ה מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה טו:
ל ו מיי' שם הלכה יד ופ"ג הלכה ה:
לא ז מיי' שם פ"ג הלכה ה:

שינויי נוסחאות

א) מיכות ר"ש כו' להו נמחק (ש"מ) ב) אמי שכחות שכחו (ש"מ) ג) ומקדישין איברים ועוברין אבל לא ממירין אלא ע"כ ילמוד מומין (ש"מ) ד) מבקדשים שהתמורה מלה (ש"מ) ה) ולא חמשה וידעי דליתני אלא או כולהו ביחיד או כולהו בצבור (ש"מ) ו) ל"ק מ"ז, ז) איזו היא דרועה (ש"מ) ח) ובצבור לימא דמטאת (ש"מ) ט) ל"ל לימרו וגו' ל"ק ילמדו י) לספוקי דליזלו למיתה דלא הוו בצבור דלא דמו לההיא דגמיר דאזלי למיתה ואם (ש"מ) יא) אבל אשנים ליכא כו' לא דמי להו הס"ד (ש"מ) יב) ל"ל הנך תרי יג) לעולם בצבור אלא (ש"מ) יד) וכנגן אית להו וכו' פי' ר' יהודה (ח"מ) טו) בחדא גמרא וכיון (ש"מ) טז) ה' והחמישית שניתנה להן (ש"מ) יז) מכלי בחדא דוכתא הואי (ש"מ) יח) מלגמרי' לארבעה בחדא גמרא ובצבור לא משכחת לה ארבעה (ש"מ) יט) נ"ל אתא כ) לו כולהו ביחיד אי כולהו בציבור. (ד"ר) כא) ביחיד והחמישית שניתנה להם למיתה משום דאיכא לספוקי דמתניא בין בצבור בין ביחיד מש"ה לא מוקמינן אלא ביחיד בגמרינן דגמרינן (ש"מ) כב) דגמרינן לה דמתה מדלעייה כל"ל (רש"ש) כג) מינה גמרינן מה (ש"מ) כד) ובצבור ולא נאמרה אלא (ש"מ) כה) אפשר משאפשר גמרינן (ש"מ) כו) אפשר מאפשר. מיכת משאי נמחק (ש"מ) כז) ל"ל מפני השכחה (מרא"כ) כח) אולי ל"ל דיליפינן אפשר משאי אפשר בכה"ג. (מרא"כ) כט) אפשר משאפשר הס"ד (ש"מ) ל) ל"ל השלשה (צ"ק), לא) והשלשה (צ"ק) לב) השלשה (צ"ק), לג) פירוש הד' שנגמרו מן המפורש הכל כדפירשנו (צ"ק, ח"ג) כל"ל (צ"ק, ח"ג)

שיטה מקובצת

ד' נתנו להם והעמידום על חמש, מספק כולם למיתה. פי' כיון דד' גמירי למיתה לא מבעיא אם כפרו מעבירה מאותן ד' ונשנו בהדי תרי אחריני דלא אפשר להו למהוי אלא ביחיד א"כ כמו כן כפרו ועברו שנתן עמם לא יהיו אלא ביחיד דכולהו בחד גוונא ובחד מקום גמירי, אלא אף כי נמי אותם ד' שנשנו למיתה אין בהם כי אחת מהני תרי דשייכי ביחיד כצבור כלומר כיפרו ועברה מ"מ אי אפשר בד' שלא היה בהם אחת משני אלו או כפרו או עברה ואותה שנישנית בהדי הג' דלא שייכי אלא ביחיד ע"כ אינה אלא ביחיד דכולהו בחדא גמרא גמירי וא"כ אף אותה שנשנית לרעייה דלא הוי בכלל גמרא דחדא גמרא מ"מ גמרינן לה מחברתה שנשנית בד' דמתה, ולא הוי העמידום על חמש: **וקשיא להו אי ס"ד דבצבור הוה.** ההיא הנך אחריני מי איתיה בצבור אלא על כרחיך **ילמד סתום ממפורש.** וכולן ביחיד אמורות:

מתני' אחת ניתנה להן. למיתה וארבעה לרעייה והעמידוה על חמש שכחו איזו (ב) המתה. ור' נתן לפרושי טעמיה דרבי שמעון דמתני' אתא אלא מקמי דמסיק למילתיה קפריך ליה הש"ס ומתרץ לפירוכיה והדר מסיק למילתיה: **וליחזי בהי סדרא גמירי.** אמאי העמידוה על חמשה משום ספיקא דחדא ליחזי בהי סדרא גמירי לה לההיא חדא אם היו זכורים שאותה המתה שנאמרה להם היתה יכולה להיות ביחיד ובצבור (ג) למדו [ד] דחטאת שכיפרו בעליה ושעברה שנתה מתה מספיקא אבל הנך שלשה ליכא לספוקי [ה] דלא הוו בצבור דלא דמו לההיא ואם היו זכורים שאותה המתה לא היתה יכולה להיות אלא ביחיד לימא דהנך שלשה מתות אבל [ו] הכא [ז] ליכא לספוקא דהא לא דמי לה: **שפי שכחום שכחו.** מהי סדרא ואי זו היא והלכך מדשכחו הכל קשיא להו לאותן שביחיד יהושע אי סלקא דעתך דבצבור הויא ההיא דמתה ד' דרעייה היכי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו לעולם [ח] אלא ודאי מדאלהכי חמשה בין מיתה ורעייה ביחיד איתמר דמשכחת להו כולהו ביה והייינו טעמיה דרבי שמעון [ט] ורבנן אית להו ארבעה יתנו להן כל היכא דמשכחינן להו דאיתיה ביחיד ובצבור איתיה דליתיה בצבור ליתיה. [י] ומקום אחר פירשה רבי הכי אמר רשב"ל לאו דינא הויא אלא גמרא הוא דארבעה יתנו להן למיתה בחדא [יא] מימרא וכיון דכי הדדי בחדא גמרא אגמרינהו ודאי בחדא דוכתא אגמרינהו לארבעה ולא משכחת ארבעה אלא ביחיד והעמידום על ה' [יב] חמישית ניתנה להן לרעייה גזרו עליה מיתה לחומרא מספק ששכחו איזו היא ובימי אבלו של משה נשתכחה. וקשיא להו כו' [יג] לאותן שבימי יהושע אי סלקא דעתך בצבור אגמרן מכדי [יד] חדא דוכתא הואי מדלאגמרי [טו] לרביעית בחדא גמרא ובציבור מי משכחת ארבעה הלכך מתה ביחיד ונאמר ולא בצבור וכל היכא דמיתרמא בצבור רועה דמתה דחטאות פשיטא לן דבצבור לא הוי. והאי דנקט ד' ניתנו להן כו' משום דמעשה שהיה כך היה דודאי הלכה זו נשתכחה בימי אבלו של משה ולא משום תירוצא דר' שמעון נקיט

(ג) וכי דנין אפשר משאי אפשר [ט] (ר' שמעון בחד מקום גמיר להו) אמר ר"ל ארבעה נתנו להן והעמידום על חמש ואי ס"ד בצבור הנך מי איתנהו בצבור אלא על כרחיך ילמד סתום ממפורש ר' נתן אומר אחת נתנה להן והעמידוה על חמש וליחזי בהי סידרא גמירי להו אי ביחיד אי בצבור שתי [ט] שכחיות שכחו וקשיא להו [א] ואי ס"ד בצבור הנך מי איתנהו בצבור אלא ש"מ ילמד סתום ממפורש מה מפורש ביחיד ולא בצבור אף סתום ביחיד ולא בצבור: **מתני'** חומר בקדשים מבתמורה וחומר בתמורה מבקדשים חומר בקדשים מבתמורה שהקדשים עושין תמורה [א] ואין תמורה עושה תמורה הצבור [ב] והשותפין מקדישין [ג] אבל לא ממירין [ד] ומקדישין [ה] עוברין ואברים אבל לא ממירין [ו] חומר בתמורה מבקדשים [ז] שהקדושה חלה על בעלת מום קבוע [ח] ואין יוצא לחולין לגזוז

וכי דנין אפשר משאי אפשר. הא דלא איתנהו להנך שלשה בצבור למיתה משום דלא משכחת להו בצבור לא לענין מיתה ולא לענין הקרבה דהא לא מיתרמו בצבור לעולם: **ארבעה ניתנו להם.** [א] כולם ארבעה חטאות ניתנו להם מסיני דמתות ולא חמש [ב] [ז](או ביחיד או בצבור ושכחו באיזו נאמר להם רועה וביומי אבלו של משה שכחו איזו [ז] היתה רועה והלכו לחומרא ואמרו כולן מתות הלכך אי ס"ד בצבור נאמר להם מי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו בצבור אלא שתים מהם אלא ודאי לא הוי אלא ביחיד: **אחת ניתנה להן.** למיתה וארבעה לרעייה והעמידוה על חמשה ששכחו איזו [ג] המתה. ור' נתן לפרושי טעמיה דרבי שמעון דמתני' אתא אלא מקמי דמסיק למילתיה קפריך ליה הש"ס ומתרץ לפירוכיה והדר מסיק למילתיה: **וליחזי בהי סדרא גמירי.** אמאי העמידוה על חמשה משום ספיקא דחדא ליחזי בהי סדרא גמירי לה לההיא חדא אם היו זכורים שאותה המתה שנאמרה להם היתה יכולה להיות ביחיד ובצבור [ד] למדו [ה] דחטאת שכיפרו בעליה ושעברה שנתה מתה מספיקא אבל הנך שלשה ליכא לספוקי [ו] דלא הוו בצבור דלא דמו לההיא ואם היו זכורים שאותה המתה לא היתה יכולה להיות אלא ביחיד לימא דהנך שלשה מתות אבל [ז] הכא [ח] ליכא לספוקא דהא לא דמי לה: **שפי שכחום שכחו.** מהי סדרא ואי זו היא והלכך מדשכחו הכל קשיא להו לאותן שביומי יהושע אי סלקא דעתך דבצבור הויא ההיא דמתה ד' דרעייה היכי משכחת להו בצבור הא לא מיתרמו לעולם [ט] אלא ודאי מדאלהכי חמשה בין מיתה ורעייה ביחיד איתמר דמשכחת להו כולהו ביה והייינו טעמיה דרבי שמעון [י] ורבנן אית להו ארבעה יתנו להן כל היכא דמשכחינן להו דאיתיה ביחיד ובצבור איתיה דליתיה בצבור ליתיה. [יא] ומקום אחר פירשה רבי הכי אמר רשב"ל לאו דינא הויא אלא גמרא הוא דארבעה יתנו להן למיתה בחדא [יב] מימרא וכיון דכי הדדי בחדא גמרא אגמרינהו ודאי בחדא דוכתא אגמרינהו לארבעה ולא משכחת ארבעה אלא ביחיד והעמידום על ה' [יג] חמישית ניתנה להן לרעייה גזרו עליה מיתה לחומרא מספק ששכחו איזו היא ובימי אבלו של משה נשתכחה. וקשיא להו כו' [יד] לאותן שבימי יהושע אי סלקא דעתך דבצבור אגמרן מכדי [טו] חדא דוכתא הואי מדלאגמרי [יז] לרביעית בחדא גמרא ובציבור מי משכחת ארבעה הלכך מתה ביחיד ונאמר ולא בצבור וכל היכא דמיתרמא בצבור רועה דמתה דחטאות פשיטא לן דבצבור לא הוי. והאי דנקט ד' ניתנו להן כו' משום דמעשה שהיה כך היה דודאי הלכה זו נשתכחה בימי אבלו של משה ולא משום תירוצא דר' שמעון נקיט

טפי. רבי נתן אומר כו' לתרוצי נמי יש אהא אחת ניתנה להן למיתה וארבע לרעייה ושכחו איזו המתה והעמידום כולן למיתה וכיון דד' דרעייה בחדא גמרא ובחדא זימנא גמור ודאי בחדא דוכתא איגמור [2] אי כולהו ביחיד אי כולהו בין ביחיד בין בצבור הלכך על כרחיך בחדא דוכתא לא משכחת לה אלא [3] ביחיד דגמרינן לה מדרעייה ולאו משאי אפשר הוא דהא בהנהו ארבעה דרעייה על כרחיך איכא חדא דמצי לאיתרמויי בציבור ואפי' הכי ביחיד הוא דגמרוה דהא בחדא מילתא איתמר הלכך ה' דמתה [4] גמרינן מינה מה זו אפשר להיות ביחיד ובצבור [5] אלא ביחיד אף זו אפי' היא מאותן שאפשר להיות בצבור לא נאמרה מיתתה אלא ביחיד הלכך אפשר [6] משאי אפשר גמרינן ומוקמינן מיתה ביחיד ולא בצבור. והיכי דמי אפשר משאי אפשר דלא גמרינן כגון אי הוו גמירי תלתא בחדא גמרא לרעייה ותרתי בחדא גמרא למיתה ובעו למילף הני מהני מה תלתא דרעייה לא נאמרו אלא ביחיד דבצבור לא משתכחי שלשה אף תרי דמיתה לא נאמרו אלא ביחיד התם איכא למיפרך וכי דנין אפשר משאי אפשר דלמא הנך שלשה דלא מתרמו בצבור אוקי לרעייה והנך תרי דמיתרמו הכא והכא אוקי למיתה כל היכא דמיתרמו וכי נמי אתו לקמן מהנך שלשה דליתנהו אלא ביחיד איכא לספוקי דלמא מיתה ביחיד נאמרה ובתרי מהנך שלשה והרעייה בשלשה האחרות שהרי כולן מצויות ביחיד. וליחזי בהי סידרא גמירי אמאי העמידוס על חמשה בשביל אחת ליחזי אותה אחת מאיזה סדר היתה אם מסדר [8] הנמצאות ביחיד ובצבור המתה מהנהו תרתי חטאות שכיפרו בעליה ושעברה שנתה איכא לספוקא אבל ולד חטאת ותמורה ושמתו בעליה ליכא לספוקא דהא פשיטא לן דאותה של מיתה מאותן הרשויות להמצא בצבור היתה אם מהשלשה היתה שאינן נמצאות בצבור אותן שלשה יעמידו כולן למיתה אבל שכיפרו ושעברה שנתה אמאי העמידו הא פשיטא להו שהמתה לא היתה יכולה להמצא בצבור: **ג' שחיות שכחו.** מאיזה סדר היתה ואיזו היא לפיכך העמידו כולן למיתה. וקשה להו [1] השתא הדר לתירוצא קמא ומסייע רבי נתן למילתיה לתרוצי מילתיה דר"ש ועד השתא מפסקה הש"ס דפרכה למילתיה אמאי דאמר העמידוס על ה': **מתני' ומקדישין אברין ועוברין אבל לא ממירין.** רבי יהודה הוא דדרש בהמה בבהמה [ויקרא מז] בפרק קמא (לעיל דף י:): **על בעלת מום קבוע.** שאם המיר בעלת מום בתמימה של הקדש חלה עליה קדושה חמורה כ"כ שאם יפדה לא תצא לחולין: ליגזז

מסורת הש"ס

א) [מנחות יט. וש"נ], [לעיל יז:], ג) [עי' לעיל דף ז ע"ב. ש"מנ], ד) זבחים מט.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ארבעה ניתנו להם כלומר ארבע וכו' ולא ממש ושכחו באיזה נאמר להן מתה והממשיות כל"ל ותיבות לא ביחיד לא בצבור נמחק: (ב) ד"ה אחת וכו' איזו היא המתה: (ג) ד"ה שתי שכחות וכו' ומקוקס אמר פירשה רבי הכי אמר כ"ש. נ"ב זהו פי' על הענין אבל כמעט כלשון לקמן: (ד) בא"ד וקשיא להו כו' לאותן נ"ב זהו פי' כמו דיבור בפני עצמו וכן כולם בסמוך: (ה) בא"ד אם מסדר הנמצא ביחיד וכיוצא הנהו תרתי כל"ל ותיבת המתה נמחק: (ו) שם ד"ה ג' שכחיות וכו' וקשה להו וכו' השתא:

הגהות הגר"א

[א] גב' ואי ס"ד. גרס"י וקשיא להו אי ס"ד:

מוסף רש"י

והחומר בתרומה מבקדשים. תחילת הקדש אינו חל על בעל מום קבוע ליקדש קדושת הגוף אלא קדושת דמים בעלמא ויוצאין לחולין גמורין בפדיון ואפילו לגיזז ולעבוד כתמיד בפרק הוליפו לו בסדר יומא (נ:) חומר בתמורה שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואין יוצא לחולין לגיזז ולעבוד, מה שאין כן בזבח, דגבי תמורה כתיב טוב כרש, הבא בעל מום לתם לענין תמורה, על כולם נאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, אבל זבח ראשון אם קדש הקדישו את מומו קדוש קדושת הגוף ואינו יוצא לחולין לגיזז ולעבוד כתמיד בזבחים (יד.). כל הקדשים שקדש מומן להקדישן נפדה, ויליף לה מקראי (זבחים מט.).

רבינו גרשום

וכי דנין אפשר משאפשר. בין ביחיד בין בצבור: **אמר ריש לקיש.** להכי דנין אפשר משאי אפשר דארבע חטאות מתות נתנו להן בהר סיני ולא ידעי איזהו והעמידום על חמש מספיקה ואי סלקא דעתא דבצבור הן הנך (כלל) [כלומר] ד' מתנך חמש אי אפשר למיהוי בצבור כדאמרן אלא [ודאי] ע"כ ילמד סתום ממפורש: **ר' נתן אומר אחת ניתנה להן.** דמתה ושכחו אי זו היא המתה והעמידו על ה' מספיקה: **וניחוי אותה אחת [בהדין] (נחיין) סידרא גמירי להם.** כלומר אי בסדר אותן שלש דביחיד הן ואינן יודעין אי זו לימא שלש חטאות מתות ותו לא ואם באותן שנים דאיתנהו בצבור לימא שתי חטאות מתות בלבד: **אלא שתי שכחות שכחו.** שכחו דלא ידעו אי זו היא. ושכחו ולא ידעו באיזה זה סדר הילכך העמידום על חמש: **וקשיא להו אי ס"ד דבצבור הוה.** ההיא הנך אחריני מי איתיה בצבור אלא על כרחיך **ילמד סתום ממפורש.** וכולן ביחיד אמורות:

ליגזו וליעבד. אלא כדין קדשים שקדם הקדשן את מומן שכשפודין אותן אין בהן היתר גיזה ועבודה אלא היתר אכילה כדאמרי' בפ' שני דבכורות (דף יד.). משא"כ בקדשים שאם קדם מומן להקדשן יוצאין לחולין ע"י פדיון ליגזז וליעבד כדאמרי' התם בבכורות אבל בתמורה גלי קרא (ויקרא כז) טוב בערכ או רע בטוב לא הפריש בין תם לבעל מום: **גמ'** [ג] **גבי תמורה לקי.** דרבי ביה קרא הוא [ד] שוגג כמזיד: **גבי קדשים לא לקי.** [ה] דלא מצינו מלקות אלא במזיד ובהתראה: **כסבור לומר.** שור שחור שיצא מביתי תחלה יהא תמורה תחת זה ואינו מפיו שור לבן גבי תמורה קדשים ולקי דגלי ביה קרא (ג): **גבי קדשים.** [ו] אם בעל מום הוא למזבח לא לקי דהא לא קדיש הקדש טעות אינו הקדש: **אלא זו וחיכנס זו.** ואותה של הקדש תמימה היא ולא נפקא לחולין אלא תופסת זו בקדושתה [ז] והויא תמורה והוא [ח] סבור שתצא לחולין כבעל מום [ט] ולא להמיר נתכוין ואפ"ה לקי וגבי קדשים נמי דומיא דהאי שהיה יודע שהקדשים אסורין לזרים אבל [י] סבר הוא דהיכא דנפל בהן מום נאכלין בלא פדיון והיינו דומיא דהאי שהיה יודע שהתמורה אסורה אבל בכי האי גוונא [יא] סבר דמותר: **ונכנס והקדיש והמיר אלא מדעתו.** שבעל מחשבות הוא ולא היה יודע מה היה אומר [יב] בתמורה קדשי ולקי דגלי קרא שוגג כמזיד: **בקדשים.** לא קדיש ואי [יג] איכא בעל מום למזבח לא לקי דהא לא קדיש הקדש טעות הוא: **לא קדושין בתמורה.** אע"פ שהתמורה חלה קדושת הגוף על בעל מום קבוע אינה חלה על אלו וכ"ש שאין קדושת הגוף חלה עליהן בהקדש הפה אלא קדושת דמים בעצים ואבנים ואינן צריכין מום לפדות: **ולא מקדישין.** אחרים בתמורה אם [יג] קדש הן: ור' [יד] מאיר מפרש היאך הן קדושין שצריך לומר שאין מקדישין: **במקדיש בהמה.** דחיילא עלה קדושה: **ואח"כ נטרפה.** [טו] (אע"פ קדושה היא) כזו הוצרך לומר שאף על פי שקדושה היא אינו עושה תמורה אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס מתחילת בריאתן נתקלקלו ואין [טז] בהן אותה קדושה: **אלא בוולדי קדשים.** שקדשה אמן קודם שנתעברה דהשתא ממילא הן קדושים דעובר ירך אמו הוא והכא הוצרך לומר דאין עושין תמורה: **ואליבא דר' יהודה דאמר.** [יא.] כשאר ולד קדשים עושה תמורה אילטריך לאשמועינן בהני דלא עבדי תמורה ולא נחתא להו קדושת הגוף אפילו ע"י תמורה והני דאמרן לאו רע מעיקרו נינהו דהא אוקימנא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה במקדיש ולד כו' וטומטום ואנדרוגינוס קדשי אגב אמן קודם ילירתן **והרי בעל מום דלא קרב ונחתא ליה קדושת הגוף.** ע"י תמורה כדקתני מתני' שהתמורה חלה כו' ואי קדם הקדשו את מומו עביד תמורה כדכתיב טוב בערכ והך בהמה נמי שקדם הקדשה את טריפתה תעביד תמורה ואי נטרפה כשהיתה חולין תתפוס בתמורה: **קרב במינו.** שאר בהמות תמימות אבל כל הני ה' לא קרבי במינו. יולא דופן לא חשיב ליה מין שאר בהמות [טז] דתמיהו אנשי (ד) : **פסול הגוף.** וכל הני פסול הגוף הן בלא חסרון כגון ניקב קרום של מוח וניקבה הקיבה אבל [מא] מוס פסול חסרון בעלמא הוא: **והלא שרוע וקלוט דכתיב בפרשה.** (ויקרא כב) גבי [מב] בעלי מומין והני פסול הגוף אינהו בלא חסרון ואפי' הכי [מג]עביד תמורה דכתיב טוב בערכ הכי [מד] פירש רבי: **מאי אמרת טרפה** [מה] **אילא נמי במינה לא דמיא לבעל מום דבהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה.** כלומר אי לא מדמית טרפה לטמאה להא מילתא דיש במינה קרב דמיא לה במילתא אחריתי דאסורה באכילה כמותה: **ליליה מום קבוע הוא.** דקסבר שמואל נחתא לה קדושת הגוף: **שמע מינה הוא.** ואמן קי"ל (לקמן לא.) דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אלא למיתה [מג] **למקדיש** [מד] **עליה** [מה] **(וגפריה).** ונפדיה ליאכל לכלבים דלאו קדשים מקריית: **הכי**

גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי. ואית ספרים דגרסי גבי תמורה קדיש כו' [מז] ולפי גי' דאסוקה [מח] משום דשוגג דתמורה לקי דגזירת הכתוב היא משום דכתיב יהיה לרצון שוגג כמזיד ורבינו שמעון שאנן איפלגו בה הרבה אם יש מלקות בשוגג דתמורה ומצאו בה ספרים תלוקים הכא ובריש מכילתין פירשתיו ומיהו בסמוך גבי כסבור קדשים שנולד להם מום נאכלין בלא פדיון לא מצינו למגרס גבי קדשים לא קדיש שהרי קדוש ועומד הוא מעיקרא אלא ה"ג ביה גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי: **אכנס** לבית זה כו' הקדיש שלא מדעתו.

פרש"י שבעל מחשבות היה ולא היה יודע מה היה אומר וקשה למה לו לומר אכנס לבית כו' לכך נראה לפרש אכנס לבית זה כו' כלומר כשאכנס לבית זה תהיה בהמה זו תמורה מיד וזו תהיה [מח] קדושה [מט] מדעתיה [נ] ונכנס בה והמיר והקדיש שלא מדעתו שלא אמר דבר בכיסתו [נא] וגם לא חשב במה שאמר מתחילה ומצא שהל מדעת התמורה והקדש שלא מדעת:

אי הכי טרפה נמי הא קרבה במינה. אבל מן השאר לא פריך דטומטום ואנדרוגינוס בריות משונות הן והוי כאילו לא קרב במינן וכך יולא דופן תכי בה אינשי והוי כאילו לא קרב במינו וכן כלאים משונה הוא והוי כאילו לא קרב במינו וכן פרש"י:

הדרן עלך יש בקרבנות

לא [נב] **לקי.** [נג] **לישנא אחרינא גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש]** [נד] **ר"ל ור' יוחנן אמרי** [נה]**כסבור לומר תמורת עולה** [נו] **ואמר תמורת** [נז] **שלמים** [נח] **(לישנא אחרינא) גבי תמורת שלמים** [נט]**קדיש גבי קדשים** [נ] **לא קדיש [ל"א] כסבור לומר שחור ואמר לבן** [נא] **גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי** [נב] **ר' יוחנן אמר** [נג] **באומר תצא זו** [נד] **ותיכנס זו גבי קדשים** [נה] **(באומר) שנולד בהם מום נאכלין בלא פדיון** [נו] **לא לקי גבי תמורה לקי רב ששת אמר באומר אכנס לבית זה ואקדיש ואמיר מדעתי ונכנס והמיר והקדיש שלא מדעתו** [נז] **גבי תמורה לקי לקי: ר"א אומר הכלאים והטרפה וכו':** [נח] **אמר שמואל** [נט]**לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה תניא אמר ר'** [נ] **מאיר ומאחר שאין קדושין מהיכן מקדישין אלא אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה** [נא] **(נ) במקדיש ולד ויצא** [נב] **[דרך] דופן אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אי אתה מוצא אלא בולדי קדשים ואליבא דרבי יהודה דאמר הולד עושה תמורה אמר רב** [נג] **פפא מ"ט** [נד] **דר' אליעזר** [נה]**כבהמה טמאה מה בהמה טמאה לא קרבה ולא נחתא לה קדושת הגוף אף הנך** [נו]**לא קרבי ולא נחתא להו קדושת הגוף אמר ליה רב פפא לרבא והרי בעל מום דלא קריב ונחתא ליה קדושת הגוף א"ל בעל מום קרב במינו א"ה טרפה נמי** [נז]**קא קרבה במינה אלא אמר רבא כבהמה טמאה מה בהמה טמאה פסול הגוף אף כל פסול הגוף לאפוקי בעל מום דפסול חסרון נינהו א"ל רב אדא לרבא והלא** [נ]**שרוע וקלוט כתיב בפרשה והא הני** [נא]**פסול הגוף נינהו אלא אמר רבא כבהמה [טמאה] מה בהמה טמאה דליכא במינה אף כל דליכא במינה לאפוקי בעל מום דהא איכא במינה** [נב]**מאי אמרת טרפה** [נג]**איכא במינה לא דמיא לבעל מום בהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה אמר שמואל המקדיש את הטריפה צריכה מום קבוע** [נד]**לפדות עליו ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אלא אימא עושה קדושה** [נה]**(למיתה** [נו]**) כסבור מותר להקדיש בעלי מומין לגבי מזבח גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש) למות** [נז]**ור' אושעיא אומר אינה אלא במקדיש עצים ואבנים בלבד** [נח] [נ] **תנן כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן לפי שאין פודין** [נט]**הקדשים להאכילן לכלבים טעמא שנעשו הא היו מעיקרא פודין אותן** [נ]**דלמא האי תנא סבר כל היכא דלא חזי לגופה לא נחתא לה קדושת הגוף תא שמע רבי אלעזר אומר הכלאים ויוצא דופן וטריפה וטומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדישין ואמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה ותניא אמר רבי** [נא] **מאיר וכי מאחר שאין קדושין מהיכן מקדישין אלא אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה** [נב]**הא היתה טרפה מעיקרא לא נחתא** [נג]**ליה קדושת הגוף אמר**

גזז ויצא דרך דופן (שם מ"ו) [יז] **אמר רבא** מ"ע (שם מ"ו) [יח] **הגך דלא קרבי לא נחתא להו קדושת הגוף** מ"ל **רב אדא בר אהבה** לרבא (שם מ"ו) **יבן** ממי קרבה. תיבת קא נמחק (שם מ"ו) [כ] **הני פסולי הגוף** ניהו כו' כבהמה טמאה מה (שם מ"ו) **לא** מ"ל מאי אמרת כו' לומר לי' לא דמיא טריפה בהא מילתא דאסורה באכילה לגופה בעלמא דמיא ובכל מילתא אחריתי אינה כדמיא לגופה בעלמא דמיא ובכל מילתא אחריתי הוי כאילו לא קרב במינו וכן כלאים מסורה הוא והוי כאילו לא קרב במינו וכן פרש"י:

הדרן עלך יש בקרבנות

כסבור שהוא מותר להחמיר גבי תמורה לקי. ע' בהשמטות בסוף המסכת: **כסבור לומר שחור ואמר לבן.** (רי"ש מדעתי שיש לי עתה להקדיש שחור והקדיש שלא מדעת לבן): **אלא במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה.** הוי מצי לאשכוחי בטריפה מעיקרא וכגון בולדות קדשים וכן יוצא דופן אלא דדוחק לאוקמא בולדות קדשים וכל כמה דמצי לאשכוחי בחולין לא מוקי לה בקדשים. תוס': **א"ל בעל מום קרב במינו.** ויוצא דופן משונולד גלוי לכל שבשתנה משאר נולדים וחשיב ברייה בפני עצמו אבל שרוע וקלוט אין מכירין הדבר כל כך וכן צ"ל ביתום דהוי מפורסם כיוצא דופן דס"פ אלו מומין (בכורות מב.) מפיק טומטום ומעיילי יתום: **ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לקדשים אלא אימא עושה קדושה.** דנחתא לה קדושת הגוף וקדשיה כלומר דאסור אבל אחר פדיונה בגיזה ועבודה דחשיב ליה קדם

לב א מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה ה:
לג ב מיי' פ"ח שם הלכה ב:
לד ג מיי' פ"ח מהלכות מעילה הל' ג:
לה ד מיי' פ"ח מהל' תמורה הלכה יח:
ה [מיי' פ"ח מהל' איסורי מזבח הל' ג]:
לו ו מיי' פ"ח מהל' תמורה הלכה ב וע"ש:
ז [מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' לז]:
לז ח ט מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' י ופ"ח מהלכות תמורה הלכה יח:
לח י מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' י:

מוסף רש"י

הכלאים כו'. כלאים פסול להקרבה דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב, פרט לכלאים, כי יולד פרט ליוצא דופן, והנך ממשה יליף ר"ל מקרא דלא חייל קדושה עליהם, ואע"ג דשאר פסולי הקרבה כגון רובע ונרבע מוקלה ונעבד ואתנן וממיר חיילא עלייהו קדושה הגוף ולריכין מום קבוע ליפדות עליו ולאחר פדיון אסורין בגיזה ועבודה, הני לא חיילי עלייהו אלא קדושת דמים כדיקלא בעלמא ונפדין בלא מום ומותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיון (יבמות פד.). **לא קדושין בתמורה.** כל מידעיא תחילא הקדש דלא קדשי, דאפילו בעל מום שקדם מומו להקדשו לא נחתא ליה קדושת הגוף כדאמר בבכורות (יד.). אלא דאפילו אם המיר קודם בהן הני לא מקדשי, דאילו בעל מום חייל עליה קדושת הדוף ליאסר בגיזה ועבודה אף משיפדה, דכתיב טוב בערכ אם המר ימירנו, אפילו הכי אהני לא חייל (יבמות פד.). **אם** כל הן חולין והמירן בבהמת קדשים אינם נתפסין ואפילו תמורה אחלה על בעלי מומין קבועין אינה חלה עליהן והקדש אם קדושין הקדשים ממש אינן קדושין (לעיל יא.). **ולא מקדישין לעשות תמורה.** אין מקדישין אחר לעשותו תמורה, אם הן קדושין והמיר בהמת חולין בהן (שם) והיכי שהן עצמן קדושין, עגון שהיו ולדות קדשים דקדשי אגב אמן (בכורות מב.).

הדרן עלך יש בקרבנות

שינויי נוסחאות

מ) לעיל יא. איתא ר' אליעזר וכל"ל, ועי' בתו' יבמות פ"ד ע"א ד"ה ר"מ. (מרא"ש) **נ)** להמיר. דכתיב גבי קדשים כסבור מותר להקדיש בעלי מומין לגבי מזבח גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש ר"ל ור"י אמרי כסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים ל"א כסבור לומר לבן ואמר שחור ל"ל דאם המיר בהו אינה תמורה. אין מקדישין אחר לעשותו תמורה, אם הן קדושין והמיר בהמת חולין בהן (שם) והיכי שהן עצמן קדושין, עגון שהיו ולדות קדשים דקדשי אגב אמן (בכורות מב.).

הדרן עלך יש בקרבנות

עין משפט נר מצוה

מ) גמ' ר"מ אומר הכלאים. נקט הכא דבהא קדשים ותמורה שוין ומיהא למד שמועל בגמ' דאין קדושין בתמורה: **[כ]** שם מותר להמיר. כאן שייך דבשורה ל"ו (בגמ' שלו ד' בערלין ופסד"ל) כסבור עד לא קדיש (וגם קודם תיבת כסבור ל"ל וגבי קדשים) ותא"ל ל"ל ותא"ל גבי תמורה עד לא לקי ותא"ל לישנא אחרינא שהוסיף רש"ק. אבל ל"ל דלישנא קדיש ולא קדיש אינו כלל בכל הסוגיא וכן משמע בתוס' ד"ה גבי ע"ש ותא לאחם לאחם פרלים כו' אינו לגשון לגקי אבל שני הלשונות יחד אינן: **[ג]** שם ואמר תמורת שלמים ל"ל כסבור לומר שחור כו' כל"ל. ל"ל גבי תמורת עד לא קדיש ל"ג וכן הס"ל שנ"ב: **[ד]** דר"א. ל"ל דר' אלעזר: **[ה]** שם אלא כו'. ל"ל למיתה ור' אושעיא ומתיבת כסבור עד למות ל"ג: **[ו]** שם בלבד. גרס"י ת"ש רא"ש עד א"ל שמואל קסבר ר"ש כל כו' עד הגוף תנן כו' עד דלמא הא מני ר"ש היא ע"כ גרס"י. הא תנא סבר עד הגוף דלמא לומר הן עד כסבור ל"ג רש"י: **[ז]** רש"י ד"ה בקדשים. איכא ל"ל הקדש: **[ח]** ד"ה כמקדיש. ונפרטים. ל"ל ומכנים:

רבינו גרשום

ואין יוצאין לחולין ליגזז ולי"עבד. בקדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו דחייבין בבכורה ובמתנות ויוצאין לחולין ליגזז וליעבד: **עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא בקדשים: גבי תמורה לקי.** דהא כתיב יהיה קדש לרבות שוגג כמזיד: **וגבי קדשים לא לקי.** (אם) שוגג (הוא) אבל המקדיש בעל מום קבוע במזיד עובר בה' לאוין כדאמרן בפרק קמא (ו.): **כסבור.** להקדיש אדום והקדיש שחור לא קדיש כדתנן (נזיר לא.) הקדש טעות בש"א הקדש וכה"א אינו הקדש: **כגון דאמר תצא זו לחולין ותכנס זו תמורה בקדושתה.** גבי תמורה לקי כדאמרן בפ"ק לא יחליפנו בשל אחרים שאינו שלו דהיינו תצא שלי (זו) לחולין ותהא של פלוני [ואותה שלו תהא] תמורתה קדשה ולקי דהוי תמורה: **גבי קדשים.** לא לקי דלא כתיב בהו יהיה: **תניא א"ר מאחר כו'** כדפרשינן בפ"ק: **אי אתה מוצא אלא בולדי קדשים דקדשי אגב אימיהו. וכו' יהודה.** דאמר בשאר וולדות קדשים וולד עושה תמורה. אבל הני אין מקדישין לעשות תמורה דלא אלים קדושתיהו: **קסבר דינן כבהמה טמאה:** הרי בעל מום דלא קריב. והא קדיש קדושת הגוף וקתני דתמורה חלה עליו ותמורה הוי קדושת הגוף: **בעל מום איכא במינו.** דקרב תם הילכך קדיש קדושת הגוף: **אף כל פסול הגוף.** כגון הללו כלאים וטרפה לא קדשי קדושת הגוף לאפוקי בעל מום דפסול חסרון אבר הוא דקדיש קדושת הגוף: **והלא שרוע וקלוט כתוב בפרשת בעלי מומין.** והללו לית בהו חסרון דשרוע שנשתרבבה יריכו קלוט שפרסותיו קלוטות כשל חמור דלאו פסול חסרון אלא פסולי הגוף ניהו כטרפה וקא קדשי קדושת הגוף כתמורה: **לאפוקי בעל מום.** דאיכא דקרב במינו [דליכא במינה דקרבה]. וכי תקשי לך טרפה נמי איכא במינה דקרבה ודמיא לבעל מום דאיכא דקרב ותקדשה קדושת הגוף כבעל מום: **לא דמיא.** טרפה לבעל מום להאי עניינא דבענין למימר אלא דמיא לבהמה טמאה: **דמה בהמה טמאה אסורה באכילה אף טרפה אסורה באכילה.** ולא קדשה קדושת הגוף כבהמה טמאה לאפוקי בעל מום דמותר באכילה (דהילכתא) הילכך קדיש קדושת הגוף: **צריכה מום קבוע לפדות עליה.** אם רוצה לפדותה: **ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים.** שהרי היא אינה ראויה לאכילת אדם דטרפה היא ואינה ראויה אלא לכלבים: **אלא אימא המקדיש טרפה עושה (תמורה) קדושה למות.** דאינה בר פדיה אלא כונסין אותה לכיפה והיא מתה מאליה כלומר דנתחא לה קדושת הגוף: **ופליגא דר' אושעיא דאמר המקדיש טרפה הוי כמתים עצים ואבנים בלבד.** כלומר קדושת דמים היא: **מעמא משום דהקדישה ואח"כ נטרפה: את מוצא.** דקדושה קדושת הגוף: **הא היתה טרפה מעיקרא.** קודם שהקדישה לא קדשה קדושת הגוף: **קסבר.** האי תנא ר' אלעזר כל דלא חזיא להקרבה לא קדיש קדושת הגוף ושא"מ סבר דלא קדושת הגוף ותיובתא דשמואל דאמר (דקדושה קדושת הגוף קדושת מת) עושה קדושה למות היינו קדושת הגוף קסבר אע"ג דלא חזי להקרבה הא היו מעיקרא שהיו טרפה קודם שהקדישן פודין אלמא לא קדשה קדושת הגוף: **תני** היו טרפה מעיקרא אין פודין אותן: **ואיבעית תימא.** לעולם נעשו קא תני וקא דייק הא היו טרפה פודין והאי תנא סבר כל היכא כו': הדרן עלך יש בקרבנות

אלא בכלכים ש"מ וכו' ואמן קיימא לן דאמן דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אלא אימא עושה קדושה לגמות דנתחא לה קדושת הגוף וקדשים מקריית ואפי' כי הוממו אין פודין אותן וכיון דאין פודין אותן להאכילן לכלבים אזלא לגמיה וטעון קבורה לאחר מיתה (ש"מ) **גז)** עגים ונפדיה ליאכל לכלבים ולאו קדשים מקריית (ש"מ) **גח)** ולפי גי' דאסוקה דשוגג דתמורה לקי משום דגזה"כ היא כל"ל (רש"ש) **גט)** משום שוגג (ש"מ) **גי)** וכיון שמעון משאנץ (ש"מ) **גיא)** הקדישן לבדקם (ש"מ) **גיב)** ונכנס והמיר כל"ל (ש"מ) **גיג)** וזו תהיה קדושה מדעתי כל"ל (יעב"ץ) **גיד)** ונכנס **בו** והמיר כל"ל (רש"ש) **טו)** הקדיש שחור והקדיש שלא מדעת לבן: **גטו)** אם בהמה שאמר מתחילה.

תורה אור השלם

1. לא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹ רַע בְּטוֹב וְאִם הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה בְּבְהֵמָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ:
ויקרא כז י
2. וְשׁוֹר וָשֶׂה שְׁרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלִנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה:
ויקרא כב כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי יוחנן אמר כאומר כ"ג ר"ל בסבור: **(ב)** שם במקדיש ולד כ"ג במעי אמו ועי' לעיל דף יא: **(ג)** רש"י ד"ה בסבור לומר וכו' דגלי ביה קרא **וגבי קדשים לא קדיש ואם** בעל מום כל"ל והל"ל: **(ד)** ד"ה קרב במינו וכו' דתמיהו אינשי על יוצא דופן הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ר"מ אומר הכלאים. נקט הכא דבהא קדשים ותמורה שוין ומיהא למד שמועל בגמ' דאין קדושין בתמורה: **[ב]** שם מותר להמיר. כאן שייך דבשורה ל"ו (בגמ' שלו ד' בערלין ופסד"ל) כסבור עד לא קדיש (וגם קודם תיבת כסבור ל"ל וגבי קדשים) ותא"ל ל"ל ותא"ל גבי תמורה עד לא לקי ותא"ל לישנא אחרינא שהוסיף רש"ק. אבל ל"ל דלישנא קדיש ולא קדיש אינו כלל בכל הסוגיא וכן משמע בתוס' ד"ה גבי ע"ש ותא לאחם לאחם פרלים כו' אינו לגשון לגקי אבל שני הלשונות יחד אינן: **[ג]** שם ואמר תמורת שלמים ל"ל כסבור לומר שחור כו' כל"ל. ל"ל גבי תמורת עד לא קדיש ל"ג וכן הס"ל שנ"ב: **[ד]** דר"א. ל"ל דר' אלעזר: **[ה]** שם אלא כו'. ל"ל למיתה ור' אושעיא ומתיבת כסבור עד למות ל"ג: **[ו]** שם בלבד. גרס"י ת"ש רא"ש עד א"ל שמואל קסבר ר"ש כל כו' עד הגוף תנן כו' עד דלמא הא מני ר"ש היא ע"כ גרס"י. הא תנא סבר עד הגוף דלמא לומר הן עד כסבור ל"ג רש"י: **[ז]** רש"י ד"ה בקדשים. איכא ל"ל הקדש: **[ח]** ד"ה כמקדיש. ונפרטים. ל"ל ומכנים:

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ד מהלכות תמורה הלכה ח:
ב ב מיי׳ שם הלכה ט:
ג ג מיי׳ שם פ״ח הל׳ יד:
ד ד מיי׳ שם פ״ג הל׳ ח:
ה ה מיי׳ פ״ד מהלכות פסה״מ הלכה ח:

תורה אור השלם

1. וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם זָכָר אִם נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְיָ׃ ויקרא ג א
2. רַק קָדְשֶׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ׃ דברים יב כו
3. וָעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וָדָם עַל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְדַם זְבָחֶיךָ יִשָּׁפֵךְ עַל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהַבָּשָׂר תֹּאכֵל׃ דברים יב כז

שינויי נוסחאות

א) שמואל קא סבר רבי אלעזר כל (ש״מ) ב) הרי שלמים. תיכף הן נמתק (ש״מ) ג) ותנופה וחזה כל״ל (הגר״א) ד) גמ׳ וכיון דתנא ולדן וולד ולדן (ש״מ) ה) מודינא לך אלא (ש״מ) ו) סולד. ס״א נקבה לרבות את התמורה, אבל רש״י לא גריס לה עד לקמן (ש״מ) ז) תיכף אינו קרב נמתק (ש״מ) ח) הקדשים אינו קרב ת״ל (ש״מ) ט) נקבה לרבות את התמורה. והלא דין הוא ומה ולד שאינו טוהג בכל הקדשים קרב ליקרב תמורה שוהגת בכל הקדשים אינו דין שיקרב תמורה לידי מומין ולא ממרבה לומר נקבה לרבות את התמורה, אבל רש״י הקדש תאמר בתמורה שאינה גידולי הקדש הואיל ואינה גידולי הקדש לא תיכבה ליקרב מגמולו לומר נקבה לרבות את התמורה (ש״מ) עי׳ ר״ג שמביא ג״ר הם״כ. י) אלא ולד תמימין ותמורת תמימין ולד בעלי (ש״מ) יא) תיכף מסתברא נמתק (ש״מ) יב) הכל איתמר נמי רבא. אות ד׳ נמתק (ש״מ) יג) הולדות ונדריך זה הנדר משא (ש״מ) יד) יכול אף ולדות כל (ש״מ) טו) רש״ק מ״ז, ועי׳ ש״מ. טז) המחיה וכו׳ מגא (ש״מ) יז) וסבך ימותו בנגע הבחירה קמ״ל. בקצת ס״א כתוב כאן ליגאה אחריהן אבל ס״א ממש מטאות ממות דממיתין להם בידים הני גרמא אין בידים לא אחכין אעטרין ועשית עולותיך (ש״מ) יח) אף ולדות כל (ש״מ) יט) דלמיתה אזלא (ש״מ) כ) מוזיל. ס״א לגופא לא נמתא על הטריפה וס״ה דסבר דלא קדשה קדושת הגוף ואם כרבנן דסברי דקדשי בתמורה וס״ה קדושת הגוף וסבר דעדיפא מבעל מום שקדש מומו להקדישו דאם מת נפדה להאכילן לכלבים (ש״מ) כא) היא דאמר מידי דלא חזיא לגופיה לא נחתא לה קדושת הגוף (ש״מ) כב) שלמים כתיב. תיכף שנאמר נמתק (ש״מ) כג) על אמו לומר (ש״מ) כד) שלמים של בעלי מומין דאין שם שלמים (ש״מ, יעב״ץ) כה) קדושת שלמים (צ״ק) כו) מודו דפליג עליה דר׳ אלעזר דאמר הוא עצמו הולד מקריב עולה בהא מודו דקדשי (ש״מ) כז) מיעוטין הם״ד. ומה״ד אינו אלא רק הם״ד. ומה״ד מגא (ש״מ) כח) לאעטרין ועשית עולותיך (ש״מ) כט) מייתי ומקרב קרבי הא לא גמירי אלא בחטאת. ס״א מהו דתימא הא דגמירי ממש חטאת מתות בכל מקום גמירי דמתות, הנך ימותו בנגע הבחירה כדי לקיים בהו תשא ובאת אל המקום קמ״ל ועשית עולותך וגו׳, יכול אף ולדות קדשים כן, הא דפריך אולדות נמי דוקא דה״ל פריך אתמורה, עולה ותשא אל המקום דבעלי מומין דאין בהם מעילה אלא דעולה כו׳ ולא פריך מתמורה דאיכא קרינה, חטאת היא בלא נקבה, אי תמורת אשם הלכתא גמירי לה דלרעייה אזלא אבל מן הולד לא פריך דלמא כר אולדי הוא, תמורת חטאת מתה ובאשם רועה, וקא פריך הא בהא תלא לומר אמאי קא אעטרין קרא לגה קרבה כיון דלמיתה אזלא, דאי עבר ומקדיש בתמורת אשם וחטאת קמי עלה בעשה דמשמע לך קדשין כו׳, כן מלאתא מוגה בכל״ש כמ״ש (ש״מ) ל) ולא ליתי ולד ולדן כל״ל (ש״ש) לא) כל״ל הוה שמעינן, לב) מייתי הם. תיכף הכא נמתק (ש״מ) לג) מתיבת כר פדא עד בעולת העוף ס״ג לפה״ע לריך לגר״ח (דבר״ח) לד) ר׳ אלעזר (ש״מ) לה) כל״ל אם כן לו) עולת העוף לאם (צ״ק) לז) לולד אלא לאלומי כח הנקבה עצמה למיחל עלה קדושת הגוף (ש״מ) לח) נקבה לעולה דלון לה פדיון לט) ולה ראין לה פדיון לצאת לחולין כמות שהיא אלא צריכה מום לפדות דנקבות לא הוי מום לפדות עליה דאמרינן לקמן. ומש״ה מ) ילעו מורי הרמ״ר הס״ד (ש״מ)

יז: יש בקרבנות פרק שני תמורה

לא מיבעיא בוולדות דלא מודינא לך אלא אפילו עד סוף העולם לא מודינא לך. וא״ת ליתני עד סוף העולם ולא [ז] ליתני ולדן וולד ולדן וי״ל דלא זו אף זו קתני שכן דרך משנה לשנויי הכי ותימה דברים הכתוב (כתובות פג.) בעי פירי פירות דווקא או עד סוף העולם דווקא או תרוייהו דוקא והכא לא הוה בעי הכי וי״ל דהתם גלישנא הכתוב בשבור דייקי דאין לכתוב בשבור דבר שאינו ראוי לאכל בגישנא דמתני׳ ליכא למידק כולי האי וברים מס׳ יבמות (דף ב.) לא דייק כיון דתנא לרוחיהן ולרות לרוחיהן עד סוף כל העולם למה לי כדדייק הכא דפשיטא ליה דכולהו לריכי למיתני דלא [ח](הוה ליה למימר) דפטרי לרות ולרות דלרות אי לאו דתנא להו לכולהו: **נקבה** לרבות התמורה. ואף על גב דכתיב (ויקרא כז) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש אעטריך קרא לרבויי דקרבה וא״ת מאי שנא דהכא אלעטריך קרא לרבויי דקרב וגבי בכור ומעשר כתיב הם דממעטינן מינה [ט] הכא ולא וולדות ולא תמורתו וי״ל אתרי שכתוב מיעוט גבי בכור ומעשר אלעטריך הכא קרא לרבות:

דאיכא שם עולה על אמו. פרש״י כלומר דנקבה שייכא בעולה שהרי מצינו עולת נקבה בעולת העוף דאין תמות וחכרות בעופות אבל גבי וולדות שלמים דבעלי מומין דאין שם קדשים על אמן דלא מצינו בעל מוס קרב שלמים דהא שלמים עוף ליכא עכ״ל [כ] בר פדא אמר לרעייה ואליבא דדבר׳ הכל דאפי׳ רבי [כ] אליעזר דאמר גבי מפרים נקבה לעולה וילדה הוא עצמו יקרב עולה היינו טעמא משום דליכא שם עולה על אמו פירוש בעולת העוף ונקבה לפרש״י דא״כ דמהני שם עולת העוף דשייכא בשם להולד [כא] אם הפרים נקבה בעלת מוס לעולה וילדה היה לנו לומר דהולד עצמו קרב עולה דהא ליכא שם עולת העוף על אמו ומשמע דממעטו כל ולד בעלי מומין ועוד דלקמן משמע דלא מהני שם [כב] עולה דעוף דאם לולד [כג] ונראה לה״ר מ״ר לפרש דליכא שם עולה על אמו כלומר דקדושת קדושת הגוף אם הפרים נקבה [כד] וילדה [כה] לא לה פדיון ומש״ה דין הוא שיקריב הולד עצמו אבל בעלי מומין דליכא קדושת הגוף עליהן כלל אין דין הוא שיקרב הולדות אלא יהיו מ״ר כמרי מורי: **אי** דעולה זכר הוא. ולאו בר אולודי הוא ואי תמורה דידיה ודאי קרבה ואי מסברא דריבה ואי דאשם הלכתא גמירי לה דלרעייה אזלא הוא הדין דהוה מלי למימר זכר הוא ולאו בר אולודי הוא כמו גבי עולה אלא ניחא ליה למיפרך ממילתא אחריתי וא״ת לפר״ש דאמר הלכה למשה מסיני כל שבחטאת מתה באשם [כרבי] עולה אמאי לא מוקי לה באשם דבהא לא מצי לאוקומי דפשיטא ליה דאיכא דבר אחר דמעטו ליה דאיכא קרב בקדשים דאתי מיניה ולהכי לא אעטרין דפשיטא הוא דאיכא קרב באשם [מ]:

אמר לך שמואל [מ] דלמא הך תנא נמי סבר כל היכא דלא חזיא לגופה לא נחתא לה קדושת הגוף:

הדרן עלך יש בקרבנות

אלו [א]קדשים שוולדותיהן ותמורותיהן כיוצא בהן ולד שלמים ותמורתן ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם הרי [ב] הן שלמים וטעונין סמיכה ונסכים [ג] ותנופת חזה ושוק: **גמ׳** [ד]כיון דתנא ולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם למה לי תנא דידן שמעיה לר״א דאמר [ה]ולד שלמים לא יקרב שלמים וא״ל תנא דידן לא מיבעיא בוולדן דלא מודינא [ו] אלא אפי׳ עד סוף העולם לא מודינא לך: מנא ה״מ [ז]דת״ר [1]זכר לרבות את הולד [ח] והלא דין הוא ומה תמורה שאין גידולי הקדש קריבה ולד שגידולי הקדש אינו דין שיקרב מה לתמורה שכן נוהגת בכל הקדשים תאמר בולד שאינו נוהג בכל הקדשים [ט] אינו קרב [א] הואיל ואינו נוהג בכל הקדשים [י] ת״ל זכר לרבות את הולד נקבה [יא] לרבות התמורה אין לי [ב] אלא [יב] תמורת תמימין וולד תמימין ולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין ת״ל אם [ג] זכר [2]לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה לרבות [3]תמורת בעלי מומין אמר ליה רב ספרא לאביי ואיפוך אנא [יג] מסתברא ממקום שנתרבתה תמורת תמימין נתרבתה תמורת בעלי מומין א״ל מי קאמינא לך ליפוך אם זכר אם נקבה אנא כוליה קרא קאמינא אימא זכר לרבות את התמורה נקבה לרבות את הולד א״ל ולד לשון זכר משמע תמורה לשון נקבה משמע למאי הלכתא אמר שמואל [יד]ליקרב ואליבא [יד]דר״א דמהו דתימא כי קאמר רבי אלעזר עולה דאיכא שם עולה על אמו אבל הני ולדות לא קרבי קמ״ל בר פדא אמר לרעיה ואליבא דדברי הכל [יד] [ג] (דאתמר) רבא אמר ליקרב ואליבא דר״א רב פפא אמר לרעיה ואליבא דדברי הכל מהכא [2]רק קדשיך [1] אלו תמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות [יז] תשא ובאת יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו ת״ל [3]ועשית עולותיך הבשר והדם בדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה בדרך שאתה נוהג בשלמים אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה יכול [יח] כל קדשים כן ת״ל רק דברי רבי ישמעאל ר״ע אומר אינו צריך [1] הרי הוא אומר אשם הוא [יט] (אשם אשם לה׳) הוא קרב ואין תמורתו קריבה אמר מר תשא ובאת יכול יכניסנו לבית הבחירה [יט] מנא תיתי הא כיון דגמרי חמש חטאות הנך מקרב קרבי מהו דתימא חמש חטאות מתות בכ״מ והנך ימותו בבית הבחירה [יט] קמ״ל אמר מר יכול אף [יח] כל הקדשים כן ת״ל רק קדשיך ולד דמאן אי דעולה זכר הוא ולאו בר אולודי הוא ואי דחטאת [יא]גמירי לה דלמיתה [יט] קיימי אי

ט) הכי גרסינן מיפיבי ר׳ אליעזר בו׳ הך גרסי׳ בריש״א והדר הך כל הקדשים שנעשו טרפה: אמר לך שמואל. קסבר ר׳ אליעזר כל היכא דלא חזיא [כ] בו׳ ואנא דאמרי כרבנן: דגמא. הא, מני דקתני הא הוו מעיקרא פודין ר״א היא [כא]: הדרן עלך יש בקרבנות אלו. וכיון דתנא ולדן וולד וולדן. ל״ל למיתני עד סוף העולם: שמעיה לר״א דאמר. [א] במתני׳ ולד שלמים לא יקרב אלא ימות: זכר. גבי שלמים [ב] שנאמר ואם זבח שלמים קרבנו וגו׳ והוה ליה למיכתב אם מן הבקר הוא מקריב תמים יקריבנו אם זכר אם נקבה למה לי אי לאו לדרשה: קריבה. כדמרבי בסמוך מנקבה: בכל הקדשים. קדשי יחיד: ולד אינו נוהג בכל הקדשים. דהא עולה ואשם זכריס מינהו: וולד תמימים. שהאם תמימה: אם. לרבות: ואיפוך אנא. אם זכר לרבות תמורת בעלי מומין אם נקבה לרבות ולד בעלי מומין: ממקום שנתרבתה. מנקבה איתרבאי תמורת תמימין הלכך מאם דסמיך ליה איתרבאי תמורת בעלי מומין ולא מאם דסמוך לזכר: כוליה קרא. זכר לרבות תמורה ואם דידיה לתמורת בעלי מומין נקבה לרבות ולד ואם דידיה לולד בעלי מומין: לשון זכר משמע. הלכך מזכר נפקא: למאי הלכתא. קדשי הגך וולדות של בעלי מומין דהא אמן לא חזיא ליקרב: ואליבא דרבי אלעזר. דאמר בתמני׳ [ג] הפרים נקבה לעולה וילדה ולדה קרב עולה אע״ג דאימיה לא חזיא הכא נמי קרבי ואע״ג דאימיה לא חזיא ואעטריך לאשמועינן הכי: דמהו דתימא. התם הוא דאמר רבי אלעזר גבי עולה דאיכא שם עולה על [ד] אמן כלומר דאע״ג דהיא עצמה לא קרבה לא פקעה קדושה מינה שהרי מצינו נקבה עולה כגון עולת העוף דאין תמות וחכרות בעופות [ה]: אבל גבי וולדות. שלמים [ה] בעלי מומין [ו]דאין שלמים על אמן דלא מצינו בעל מוס קרב שלמים דהא שלמים עוף ליכא אימת לא קרבי: דברי הכל. דאפילו רבנן מודו [ז] דקדשי מיהא לרעייה ולא אמרי׳ מולין ניהו דהא אמרינן נמי גבי עולת נקבה ולדה יעלה: יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהן מים. דהא אמר לרעיה ואליבא דדברי הכל [ח] (דאתמר) רבא אמר ליקרב ואליבא דר״א דמהכא [2]רק קדשיך [1] אלו תמורות אשר יהיו לך אלו הוולדות [ט] תשא ובאת יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו ת״ל [3]ועשית עולותיך הבשר והדם בדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה בדרך שאתה נוהג בשלמים אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה יכול [י] כל קדשים כן ת״ל רק דברי רבי ישמעאל ר״ע אומר אינו צריך [1] הרי הוא אומר אשם הוא [יא] (אשם אשם לה׳) הוא קרב ואין תמורתו קריבה אמר מר תשא ובאת יכול יכניסנו לבית הבחירה [יא] מנא תיתי הא כיון דגמרי חמש חטאות הנך מקרב קרבי מהו דתימא חמש חטאות מתות בכ״מ והנך ימותו בבית הבחירה [יא] קמ״ל אמר מר יכול אף [יח] כל הקדשים כן ת״ל רק קדשיך ולד דמאן אי דעולה זכר הוא ולאו בר אולודי הוא ואי דחטאת [יא]גמירי לה דלמיתה [יא] קיימי אי

מסורת הש״ס

[א] [לקמן יח.], [ב] [בכורות טו.], [ג] [ע״ מוס׳ בכורות דף מג ע״ב ד״ה ואמי ולקמן בתוס׳ דף לא ע״ב ד״ה ולדן. ש״מ]:, [ד] [לקמן יח.]: [ה] מזיר כה. [ע״ש בכורות יד.]: [ו] [בכורות דף יד ע״ב. ש״מן]: [ז] [ע״ מוס׳ מנחות דף ד. ד״ה אלא. ש״מן]: [ח] [ע׳ בתו׳ מנחות ד׳ מ״ד ד״ה אלא. מ״מ]: [ט] שייך לע״ח: [י] [לקמן יח.]: [כ] [לעיל יד.]: [כ] [שייך לדף יח.]: [מ] [ע״ תוספות מזיר כה. ד״ה ואמאי מילתא בפסיעות ובקיאור על נכון].

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה שמעינן לר״א דאמר שמעיה ר״ב דמס׳ עדיות ובסמוך דף יח:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ אינו קרב כו׳. הגירסא מהופך וכל״ל הואיל ואינו נוהג בכל הקדשים אינו קרב מ״ל: [ב] שם אלא כו׳. ג״כ מהופך וכל״ל אלא ולד תמימין תמורת תמימין ולד כו׳: [ג] שם דאיתמר. כ״ל איתמר:

מוסף רש״י

ולד שלמים לא יקרב שלמים. אלא כונסן לכיפה ומת (לקמן יח.). זכר לרבות את הולד. גבי שלמים כתיב אם זכר אם נקבה תמים, ונקבה יתירא הוא, דנשתוק קרא מיניה ומדאלא קבע בה זכר כדקבע בעולה ממילא דנקבה נמי חזיא, זכר ונקבה מו למה לי, זכר לרבות ולד שלמים (בכורות טו:). וולד תמימין. ולד בהמה תמימה (שם). ולד בעלי מומין. שקדם הקדשן את מומן (שם). רק קדשיך אלו תמורות. דאתא לאשמועינן שיקריבו למזבח, דלי לעיקר הקדש אתא למה לי למכתב שיעלה לגיר״אלים, הא שמעינן קראי עוטה דאמר לך כן תעלה עולותיך וגו׳ (שם יד:). אשר יהיו לך. מי הן אומן קדשים שהן עכשיו ועתידים להעמיד אחרים תחתיכם, שיהא הכתוב אשר יהיו לך (נזיר כה.) אלו הוולדות. של קדשים (בכורות שם). וימנע מהם מים ומזון. שיכניסם לכיפה בשביל שימותו (נזיר שם). בוולדי שלמים. דלזותיהן לגבי עולה לא אמיב דאין עולה בלא אלא זכר, אבל שלמים אם זכר אם נקבה אלא כתיב, וכן נמי בלאשם ליכא ולד דאינו בא אלא זכר (שם). ת״ל רק. שאין הכתוב מדבר אלא בתמורות עולה וולדות שלמים ולא בולד חטאת ותמורת אשם, ודם זבחיך יפלך דכתיב בקרא היינו שלמים (שם). אינו צריך. למעט אשם (שם).

רבינו גרשום

אלו קדשים (שלמים) שוולדותיהן ותמורותיהן כיוצא בהן. קרבן קריבין: ולד שלמים ותמורתן וולד ולדן של שלמים עד סוף כל העולם. דינן כשלמים: [שמעינן לר״א דאמר] ולד שלמים לא יקרב שלמים. אלא ירעה: לא מיבעיא וולדן דקרב שלמים כו׳: אם זכר. היינו קרא דכתיב אם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה דלא אצטריך אם נקבה אם זכר אם נקבה כיון דאמר מן הבקר סתם הוי משמע בין זכר בין נקבה אלא להכי אצטריך זכר לרבות את הוולד ונקבה לרבות התמורה: ולכתוב נקבה. ולא אצטריך למכתב זכר לצורך וולד דמצי יליף וולד מתמורה מק״ו: והלא דין הוא כו׳. וליליף תמורה מוולד ולא ליביי קרא והלא דין הוא כו׳: מה לוולד שכן נדולי הקדש תאמר בו׳. להכי אצטריך למיכתב תרוייהו זכר ונקבה: וולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין דקרבי. בעל מום שקדם הקדשו את מומו עושה תמורה כדאמרינן טוב מעיקרא עושין תמורה: בשהוא אמר אם. מאם אם קא מירבו: ליקרב ואליבא דרבי אלעזר. אף״ג אליבא דרבי אלעזר דאמר במתני׳ המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה הוולד עד שיסתאב ואף האם שאין דין להביא עולה נקבה ר׳ אלעזר אומר הוא עצמו הולד יקרב עולה דמהו דתימא כי אמר ר׳ אלעזר הולד יקרב עולה היכא דאיכא שם עולה על אמו שהרי מצינו עולה בנקבה [בעופות] בעולת העוף דאמרינן דאין תמות וזכרות בעופות דיכול להביא עולת עוף נקבה אבל הני וולדות ותמורות בעלי מומין דאין שם שלמים על בעלי מומין אימא דקסבר ר׳ אלעזר דלא קרבי: קמ״ל. ל) דאפי׳ ר׳ אלעזר נמי סבר דקרבו כמו וולד עולה ורבנן פליגי עליה דירעו: בר פדא אמר. אימא דלא ליקרב קמרבי אלא לרעייה ואתיא אליבא דדברי הכל בין לרבנן בין לר׳ אלעזר דעד כאן לא קאמר ר׳ אלעזר בוולד עולה דיקרב משום דאיכא שם עולה על אמו אבל הני לא: אימא איפכא. דמאם זכר מרבי דלא אמר אם אם נקבה כולה קרא קאמינא לך דליפוך והכי קא אמינא אם זכר לרבות את התמורה ואם דידיה לרבות בעלי מומין ונקבה לרבות את הולד ואם דידיה לרבות בעלי מומין דאין שם שלמים אם נקבה לרבות את התמורה ולא לרבות בעלי מומין דאין שם שלמים אם נקבה לרבות את הולד

קאי עלה בעשה. בין בחטאת יז) ואשם יח)[קאי] בעשה דמשמע רק קדשיך יט) אלו תמורת עולה ושלמים וולדן ותמורתן דכתיב כ) בתריה ועשית עולותיך וגו' ולא שאר קדשים כגון חטאת ואשם ולאו הכא מכלל עשה עשה: **והא הילכתא גמירי לה.** דלכל שבחטאת מתה באשם רועה כא) ותמורת חטאת מתה כב)(א) באשם רועה וכשיתאבד יפלו דמיו לנדבת צבור דהיינו עולה: **אשם שניתק** כג) **לרעיה.** כד) אם השליח לרועה וקדם ושחטו סתם עד שלא נסתאב כשר לעולה דהא סתמיה כה) לשם עולה קאי לדמים: **לא ניתק לא.** ואע"פ שכיפרו בעליו הואיל ועדיין לא ניתק [ז] דינו לרעייה ושחטו סתם פסול לגמרי: **מ"ט דאמר קרא אשם הוא בהווייתו יהא.** ועדיין אשם הוא ולא חזי לאקרובינה לאשם הילכך פסול: **ותיפוק לי כולהו מיניה.** דהא כולהו דרשינן להו לעיל מיניה: **פשא ובאת אפילו ממרעייהו.** האי תשא ובאת אלא לאו לולדות ותמורות אתא אלא לקדשים עצמן דקא מזהר לו (ב) לאתויי כה) הייא אפילו הן במרעה באפר והגיע זמן הרגל לעלות לא יאמר איני טורח אחריהן לבקשן בתגם ולהוליכן אבל אמתין לי עד פעם אחרת: **ל"א אפילו ממורגייהו.** אפילו הן דשין את התבואה במוריגים כו) דאמרינן במנחות בהקומץ רבה (דף כב.) מאי מוריגי עיזי דקורקסא דדייסי דישתא נסר גדול מנוקב ותידות קבועות בו ונותנין אותן על התבואה ומרהיטים עליו את הבהמות ואתא קרא למימר דאם דשה כז) הבהמה [ח] שאתה רואה להקדש ודרכך מוכן לעלות לרגל לא תאמר הואיל ודשה אמתין עד זמן אחר אלא קחנה ולך לך כז): **מתני' לא יקרב שלמים.** אלא כונסו לכיפה ומת ומדרבנן ומשום גזירה לקמן דודאי מסיני לא גמירי אלא ה' חטאות מתות: **לא נחלקו על ולד ולד שלמים ועל ולד ולד תמורה.** בגמ' מפרש לה: **גמ' ואם זבח שלמים.** ודרשים להאי כז) אם כמו אם בגירי: **והילופיה.** כגון אבדה והפרש אחרת ומצאה הרשאונה והרי שתיהן עומדות: **מ"ל אם על פודה.** האי אם מרבה לכולהו דקדש להו ולא פליג ר"מ: **גזירה.** אי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה אתי לשהוייה לאם עד שתלד ויגדל עדרים מן הולדות ואתו בהו לידי גזיזה ועבודה. ובתוספתא כט) ה"ט ל דלא גזר משום דתולה לא שכיחא כשלמים: **היכי קאני.** האי שלא יקרבו דקאמר ר"ש ריש מילתיה היא וה"ק לא נחלקו שיאמר ר"א לא יקרבו אלא ודאי יקרבו לא) אם סוף מילתיה היא וה"ק לא נחלקו דודאי לא יקרבו לב) אפילו לרבנן מי מודה ר"א בהא דאשתכחן להון דרי אי לא דאשתכחן להון דרי ואין אדם מזכר שמשלמים באו ואין לגזור לגזור שמא ירא אותם קרבים לגדל מהם עדרים ואתי בה לידי גזיזה ועבודה הס"ל (ש"מ) לג) לגדל מהן עדרים: **אקראי בעלמא הוא.** ולא שכיח לשהומו כל כך [ז]:

כשב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא הילכתא וכו' מתה הס"ל ד"ל ומה"כ מ"ה שניתק לרעיה וכשיקתאב: (ב) ד"ה תשא ובאת וכו' לאיתויי הייא. נ"ב ר"ל מהכי וכן איתא להדיא בנ"ק דף פד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא קרא ל"ל כו'. וכהי קאמר ר"ע דאין תמורתו קריבה אפילו אם שם חטאת פתם: [ב] שם אם נקבה. ל"ל ונקבה: [ג] שם הולד ר"מ. ל"ל אר"מ: [ד] שם והתניא ולדה כו'. ולא פריך ממתני' דלקמן דר"ל פליג ג"כ ומסיק אהא דפליג בשלמים וה"ק לכל הקדשים אבל מכריחת דיליף גם תמורה ומליפין והכא לא אשכחן דפליג: [ה] שם איבעיא כו'. גירס"י אלא יקרבו מי מודה ר"מ בהא דאשתכחן להון דרי אי לא: [ו] שם מעשיה. ל"ל מעשיו: [ז] רש"י ד"ה לא. דיהו ל"ג: [ח] ד"ה ל"פ. שאתה רואה כו'. בזה מתוקן קוטיית תוס' ד"ה אפילו. ולא נהיגא כו': [ט] תד"ה ומסמיס כו'. ול"ג משום אמר ר"ש כו' נקט לה:

רבינו גרשום

אי ולד תמורת אשם. דולד דאשם גופיה לא מצי אמרת דאשם גופיה זכר הוא ולא מוליד: **לעולם בולד דחטאת.** ודקאמרת והא גמירי דמתה: **כי גמיר הילכתא למיתה.** וקרא רק למעוטי מוקרבה: **אלא הלכה לולד חטאת וקרא רק מיבעי האם עבר ואקריבה לתמורת אשם ולולד אשם קאי עליה בעשה.** ואי זה עשה דהאי רק משמע דהני אין ולא בשאר קדשים היינו לאו הבא מכלל עשה ולאו הבא מכלל עשה עשה: **דאמר רב הונא אמר רב אשם שניתק לרעיה.** כגון שהפרישו אשם להתכפר בו ונאבד והפרישו אשם אחר ונתכפרו בעליו באחר ואח"כ נמצא זה ואמר הגזבר שיצא לרעיה ואח"כ שחטו סתם כשר: **לשום עולה.** מ"ט כשר לשום עולה דאשם הוי זכר וקדשי קדשים עולה נמי זכר וקדשי קדשים: **ניתק אין לא ניתק לא.** כלומר אם מאחר שניתק מדין אשם לרעיה שחטו סתם כשר לשם עולה דלאו שם אשם עליה אבל אם לא ניתק ושחטו לשום עולה פסול הוא דאשם פסול הוי: **מ"ש דאמר קרא הוא בהווייתו יהא.** כלומר כיון דלא ניתק אע"פ ששינה שמו ושחטו לשום עולה בהווייתו יהא ואשם פסול הוא ולא קרב אבל שאר זבחים דלא כתב בהו קרא הוא בין ניתק ובין לא ניתק כי שחטו לשם זבח אחר כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה כדתנן כל הזבחים ששחטו שלא לשמן כו': **ותיפוק ליה.** כולהו בין בולד תמימין בין בעלי מומין בין תמורת תמימין תמורת בעלי מומין: **מזכר** ומואם **ונקבה.** ומואם אם לא משמע ליה למידרש מניה כלום הילכך מפיק לזכר ונקבה דולד בעלי מומין ולתמורת בעלי מומין ורק קדשין לולדי תמימים ותמורת תמימ': **תיפוק לי מן תשא ובאת ועשית עולותיך.** דמהתם ילפינן דקרבי: **אמר לך תשא ובאת להבי אתא.** דכיון דהגיע הרגל אי אתה רשאי לעכב מלהביא קדשיך ונדריך מיד אלא תיטול אותם אפילו מן (מורגיהה) [מוריגין] כלומר שאפילו אם נכנסו מעצמן על הגורן ועל התבואה ועל המורגים ודשין אבל בהבחירה אבל במתכוין אסור לדוש בהן דהיינו עבודה: **ל"א אפילו מן מרעייהו.** שאם רועין באגם במקום רחוק חייב לילך לשם ולהביאן: **אם ולא ולד.** משמע אם ולא ולד: **וחילופה.** היינו שהפרישו תמורה ואבדה והפרישו אחרת תחתיה: **נודה.** שאם אתה אומר ולד שלמים יקרב: **שמא יגדל מהן עדרים עדרים.** ישחא אותם עד שיגדל מהם הרבה ושמא יבא בהן לידי תקלה שיאכל מהן כסברו של חולין הן: **לא נחלקו על ולד ולד שלמים ולא על ולד תמורה.** ולד תמורה היינו כולד ולד שלמים ועל מה נחלקו על הולד עצמו של שלמים: **היכי קאני.** לא יחלקו חכמים על ולד ולד שיקרב אלא לא יקרב דוקא פליגי: **או דילמא.** הכי קאני לא נחלק ר' אליעזר בולד ולד שלא יקרב אלא יקרב. כלומר (דאריש) דאריש דמילתא פליגינן והיינו לא יקרב אלא יקרב דכי גזר ר' אליעזר דלא יקרב שמא יגדל מהן עדרים היינו אולד ראשון אבל ולד ולד יקרב (דסבר ר' אליעזר) דסבר אשכחן להון דרי והואיל והוא דור שני אין זכורין שהוא ולד ולד שלמים וליכא למיחש שמא יגדל מהן עדרים ואת דגרסי אבל בולד ולד לא גזר דאקראי בעלמא הוא משתכח ולד ולד ליכא למיחש: **משום דגלי דעתיה.** דמתוך מעשיו ששיירו עד שהיה לו ולד ולד ונירכת מתשבחו דלגדל עדרים קא בעי ליה הילכך לא יקרב: **(שייך ל"ע"ב) אם כשב הוא מקרב.** לא צריך למיכתב אם ואם כשב יביא קרבנו דקרבי אותה לפני ה' אלא הוא מקריב: **להכי אתא דהוא ולד ראשון** קרב ולד ולד אין קרב: **ולד דאיזה.** שאר קדשים איצטריך למעט אי דעולה ראשון כו': **אמר רבינא לאיתויי ולד מעשר.** דלא קרב: **מה בכור לא קרב ולד דידיה.** דלאו בר ולד הוא דבכור זכר הוי: **איצטריך.** הוא למעט וולד מעשר דסד"א **אין דינין אפשר.** מעשר דנוהג נמי בנקבה ואית להו ולד מבכור דאי אפשר דאין לו ולד אלא יקרב ולד מעשר קמ"ל הוא ולא ולד שאר קדשים: **בנון שהיה הולד חולה בעצרת.** דלא הוי ראוי להקרבה: **מאי הג דקתני.** ואכלנו ולדה שלמים בחג בעצרת דחג הוראי: **ורב זביד אמר אי** [האין] בעצרת קא מיירי בחג שבועות הא קרי ליה אלא כיון דאמר בחג סתם היינו סכות והאי דלא אקרבוה בעצרת משום דהוה חולה: **אי הכי.** כיון דמשום הכי לא אקרבוה

תורה אור השלם

1. אִשָּׁה הוּא אִשָּׁם אָשֵׁם לַיהוָה׃
ויקרא ה יט
2. וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם זָכָר אִם נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
ויקרא ג א
3. אִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חַלּוֹת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מְרֻבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן׃
ויקרא ז יב

מוסף רש"י

באשם רועה. עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לקרן המזבח, עולה לשם ועורה להכיסם, זה מדרש דרש יהודע הכהן בשקלים ובתמורה (לקמן כג: ב"ק קי:). **אשם שניתק לרעייה.** שיתק מדין הקרבה ומסרוהו לרועה עד שיסתאב, דק"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה (זבחים קטו:) כגון תמורת אשם ואשם שמתו בעליו או נתכפרו באחר ונמלך בב"ד ותמרו יקיבה (שם קיב. וכעי"ז שם ה:) וחטאת ואשם אינן בלין נדבה ומשנתכפרו בעלים אין מקנה לזה, ונבי חטאת הילכתא גמירי לה למתה ובאשם גמירי הלכתא כל שבחטאת מתה באשם רועה, ואם ניתקו מעליו והשליכו לאפר נרעות שיתאבד ויפול בו מום שיזל לבדוחו ולהוליאו לחולין, וכל הרועים המיסים ופלים לנדבה ומתה היא נדבה שאם שופכות היו במקדש וכתוב עליהן נדבה ואם היו נותנין כל מותר דמי חטאת ואשם ומביאין משם קין המזבח עולות, בשר לשם ועורות להכיסם, שהו מדרשו של יהודע הכהן, וזה לא המתין עד שיומם ומשניתק לרעייה שחטו סתם (פסחים עג.) שהקדיש ושחטו לשם עולה (נדיר כה:). **כשר.** לעולת קין המזבח, הואיל וסוף סוף דמיו לכך היו עומדים (פסחים שם) הואיל וסופו לקין המזבח שהוא עולה (זבחים ה:) ואין שם אשם בעולה, הנדבה דשופכות עולה (מנחות ד.). ניתק אין. דמיעקר שם אשם מינה משנתמר לרועה וקם שתמיה לעולה, לא ניתק לא. דהיינו שתמיה לעולה (זבחים ה:) לא ניתק ולא תקריבו לרועה ושחטו סתם לא מתכשר לעולה ושניהן שם אשם עליו ובעי עקירה לנשתמיה בהליל לשם עולה, דכל כמה דלא עקר מיניה שם אשם לא מתכשר (מנחות ד.). **הוא.** אשם הוא (זבחים ה:) בהווייתו יהא. ואשם פסול הוא (מנחות שם). **ולד שלמים.** שהפרישם בהמה מעוברת או עובדה לאחר הקדישם (ר"ה ד.).

שינויי נוסחאות

א) א. בכל הספרים יבמים מיתה לולד דתמורת אשם כו' (ש"מ) ב) באשם רועה והלכתא כל"ל (יעב"ץ עי"ש) ג) לעולה בולד חטאת והלכתא (ש"מ) ד) דאי עבר ומקריבה קאי עליה בעשה: עיין בהשמטות בסוף המס' (ש"מ) ה) ה"ג וקרא מיבעי ליה (ש"מ) ו) כשר לעולה ו) ועכ. ס"א ולד תמורה וכן גרים ז) מיפוקיה ליה כל"ל (יעב"ץ) ח) ומיפוק ליה כל"ל (ש"מ) ט) ליה מאם זכר אם (ש"מ) י) בכמ"י אחר נמתק (ש"מ) יא) מיפוקיה ליה כל"ל (ש"מ) יב) ל"ל אם וכן בכל הדף (הגר"א) יג) מיפוקיה ליה כל"ל (ש"מ) יד) בכספר יש קלף ס"א ל"ל ר' אבא בר ממל אלא מעתה אם כל עדת ישראל ה"ה דאם ולא אלא אמ' ר' מייא בר אבא וכו' ע"כ (ש"מ) טו) נחלקו. ס"א כאן ל"ש מיגעיא לה היכי קאני לא נחלקו מכמיס שיקרב אלא לא יקרב דאפילו רבנן מודו ליה לר' אליעזר דלא יקרב, אי דילמא הכי קאני לא נחלקו ר' אליעזר דלא יקרב, אמר רבא מסתברא לא נחלקו ר' אליעזר בולד ולד ולא אבל אבל ולד ולד אלא אבל ולד ולד יקרב דאמרינן לחון דרי, אמר רבא מסתברא לא נחלקו ר' אליעזר בולד ולד לא אבל אבל ולד ולד לא יקרב, אמר רבא מסתברא לא נחלקו ר' אליעזר בולד ולד לא אבל אבל ולד ולד יקרב דאמרינן לחון דרי, אמר רבא מסתברא לא נחלקו ר' אליעזר בולד ולד ולא אבל אבל ולד ולד לא יקרב, אמר רבא מסתברא לא נחלקו ר' אליעזר בולד ולד לא אבל אבל ולד ולד יקרב דאמרינן לחון דרי